

Noorte poliitiline protest Prantsusmaal, Soomes ja Eestis

Marti Taru (RiTo 12), Tallinna Ülikooli Rahvusvaheliste ja Sotsiaaluuringute Instituudi teadur

Prantsusmaal, Soomes ja Eestis on noorte protestimeelsus seotud eeskätt konventsionaalsetes poliitilistes organisatsioonides osalemisega ning (ea)kaaslaste sotsiaalpoliitilise aktiivsusega ja vanemate aktiivsusega.

Artikli eesmärk on anda ülevaade noorte protesti ulatusest Prantsusmaal, Soomes ja Eestis ning tuua välja peamised protestiaktsioonides osalemisega kaasnenud tegurid.

Viimastel kuudel on Prantsusmaalt tulnud uudiseid ägedatest riigivõimuvastastest protestiaktsioonidest, mille peategelased on noored inimesed. Just nemad on sattunud käsikähmlusse politseiga, süüdanud kahjutuld ja peksnud puruks autosid. 2005. aasta lõpul korraldasid meeleavaldusi peamiselt teise või kolmanda põlvkonna immigrandid, meeleavalduste taustaks oli sisserännanute ebavõrdne sotsiaalne seisund. 2006. aasta märtsi protestiaktsioonid olid ajendatud planeeritud seadusemuudatustest, mille kohaselt prantsuse ettevõtjad oleksid saanud seadusliku õiguse vallandada kuni 26-aastane töötaja päevapealt. Kavandatud muudatust põhjendati vajadusega soodustada noorte töölevõtmist ning vähendada sellega tööpuudust noorte hulgas. Seadusandja mõttekäik, mille kohaselt ettevõtjad palkavad noori meelsamini, kui nad võivad neist päevapealt vabaneda, ei olnud vastuvõetav ei noortele ega ametiühingutele. Koos ametiühingutega korraldatud protestiaktsioonid kestsid mitu nädalat. Seadusemuudatusi välja ei kuulutatud. Noorte tööpuuduse leevendamiseks tuleb leida muid meetmeid.

Nii laiaulatuslikke noorterahutusi Eesti lähiajalos ei ole olnud. Suuremad protestiaktsioonid jäävad Eesti iseseisvuse taastamise aega, 1980. aastate lõppu. Aeg-ajalt toimuvad väiksemad üritused annavad aga põhjust küsida suuremate aktsioonide võimalikkuse ja tõenäosuse kohta.

Noorsugu kui sotsiaalne kategooria

Noorsugu kui sotsiaalne kategooria on suhteliselt hiljutine mõiste, tekkis 18. sajandil. Traditsioonilistes ühiskondades eristatakse lapsi ja "väikesi täiskasvanuid", kes täidavad peaaegu samu ülesandeid mis "päristäiskasvanud", ainult vähemal määral. Laps sotsialiseerub, s.t kujuneb ühiskonnaliikmeks vanematekodus, enamasti laiemas sugulasteringis. Noorsugu kui sotsiaalne kategooria eristus teistest ühiskonnakihtidest hariduse lahutamise tõttu kodumajapidamisest. Just koolisüsteem on vaheaste lapse staatusest täiskasvanu staatusesse üleminekul. Tavaliselt eristatakse kaht või kolme üleminekut: koolist tööjoturule, lapsest lapsevanemaks ja vanematekodust oma majapidamisse (IARD 2001; Mills, Blossfeld 2005, 1–2). Noorsugu kui sotsiaalset kategooriat piiritletakse vanusevahemikuga 15–25 aastat. Teiste sotsiaalsete kategooriatega võrreldes elavad noored suuremas ebakindluses homse päeva suhtes. Osalt on see seletatav ebakindlas elufaasis viibimisega, osalt üldise sotsiaalse kindlustatuse vähenemisega tööstusdemokraatiates (Klijzing 2005).

Noorte poliitilise aktiivsuse kontseptsioonid on viimaseil kümnendil oluliselt muutunud. Varasem käsitlus, mille kohaselt noored ei olnud küllalt küpsed osalemaks poliitikas, on maailma poliitiliste liidrite arusaamades asendunud käsitlusega, mille kohaselt noored on valmis võtma vastutust poliitiliste otsuste tegemisel (World Youth Report 2005).

Poliitiline protest – ootamatu nii poliitikuile kui ka sotsiaalteadlastele

Poliitilist protesti hakati põhjalikumalt uurima pärast 1960. aastate lõpu noorsoorahutusi, mis olid ootamatud nii poliitikuile kui ka sotsiaalteadlastele. Liberaalsete tööstusdemokraatiate eelnevaile kümnendele oli iseloomulik majanduskasv ja poliitiline stabiilsus. 1970. aastate algul viies riigis tehtud ulatuslik uuring vaatles protestiliikumisi kolme mudeli abil. Järgnevalt esitatud neljast protestiliikumise uurimise mudelist kasutasid teadlased oma ulatuslikus uuringus kolme esimest.

1. Fordistliku tootmis- ja majandusmudeli hääbumine ja modernismijärgse ajastu saabumine tööstusriikides. Kasvava haridustaseme, riikide majanduse struktuuri muutumisega ja sotsiaalse mitmekesisuse suurenemisega kaasnesid muutused poliitilises süsteemis ja sotsiaalpoliitilise aktiivsuse vormides. Varem vähetähtsad eliidivastased või mittekonventsionaalsed poliitilise aktiivsuse vormid levisid ja omandasid senisest suurema tähenduse.

Kõigile kättesaadavate poliitilise tegevuse vormide arengut tähistasid mitmed uued terminid: rohujuuretasandi aktiivsus, kodanikuaktiivsus, kolmas sektor, vabatahtlikud organisatsioonid, individualiseeritud poliitiline aktiivsus, politiseeritud või eetilise tarbimine. Need terminid piiritlesid trendi, mis seisnes kodanike kasvavas teadlikkuses oma võimalustest ühiskonna tulevikku kujundada ja seda teostada. Sotsiaalpoliitilise aktiivsuse seisukohalt tähendas säärane evolutsioon väljaspool poliitilist süsteemi toimivate tegevuste tähtsustumist. Oluline koht on kodanikualgatuse organisatsioonidel, mis oma eesmärkide nimel kaasasid inimesi kampaaniasse ja protestiaktsioonidesse. Selle lähenemise raames tuleks noorte protestiaktsioone vaadata kui üht kodanikuallumatuse ilmingut, kui üht poliitikas osalemise vormi üldise mittekonventsionaalse aktiivsuse tõstmise taustal.

2. Majanduslikud edusammud võimaldasid rahuldada jõukate ühiskondade liikmete baasvajadusi (toit, peavari, julgeolek). Abraham Maslow' järgi aktualiseeruvad pärast baasvajaduste rahuldamist kõrgemad vajadused; vajaduste hierarhia tipus asuvad eneseteostuse vajadused. Pärast kindlustunde saavutamist igapäevaste vajaduste rahuldamise suhtes asus järjest enam inimesi ellu viima võrdsuse, rahu ja sõpruse ideaale (Atkinson *et al.* 1993, 547–548). Väärtuste hierarhia muutumisega kaasnes ka väljaspool poliitilist süsteemi toimivate tegevuste kasutamine. Sagenesid demonstratsioonid ja protestiaktsioonid.

Ronald Inglehart on näidanud väärtuste hierarhia erinevust põlvkondade vahel. 15–24-aastasi iseloomustab suurem “mittemateriaalsete” väärtuste kandjate osakaal (Inglehart 1990, 76). Samuti on ta näidanud, kuidas protestijate osakaal on suurem just “postmaterialistide” hulgas, “materialistide” hulgas on aga rohkem neid, kes on konventsionaalsetes poliitilise osaluse tegevustes aktiivsed (samas, 388–392).

3. Rahutusi seletati täitumata ootuste ja ilmajäetuse tundega¹. Ilmajäetuse tundega kaasneb frustratsioon, mis on agressiivse käitumise olulisimaid eeldusi. Protestiakttsioonidesse sattumiseks on vaja piisavaid ressursse ja soodustavate tegurite olemasolu (Barnes, Kaase 1979, 15–16). Poliitikas on suhtelise ilmajäetuse tunde tekkemehhanismi seletatud valimistest kihutatud lubaduste andmisega ja hilisema võimetusega neid tegelikkuses realiseerida. Inimestes on tekitatud ootused – sageli nende põhjendamatus teades; nende mittesaavutatavusest pettunud kodanikud võivad aga frustratsiooni mõjul aktiivselt poliitilise süsteemi vastu protestida (Thomassen 1990, 104–106).

Ootuste mittetäitumise kontseptsioon on sobiv vahend noorterahutuste analüüsiks. Nii teise põlvkonna immigrantide kui ka töötingimuste muudatuse vastu protestivate noorte puhul võib olukorra konstrueerida (põhjendamatus?) ootuste täitumata jäämisena.

4. Noorte protestide mõtestamisel võib kasulikuks osutuda noorte käsitlemine eraldi sotsiaalse kategooriana, millel on oma subkultuur. Noorte käsitlemine iseseisva subkultuurina on viimaseil aastail sotsioloogide ja noorsoouurijate hulgas populaarsust kogunud (Petrova 2001; Martinez 2001; Mitev 2001; Vinken 2005). Sellele subkultuurile on protestikäitumise kontekstis iseloomulik identiteedi areng vastandumise kaudu. Noortele on iseloomulik vastandumine ühiskonnas tunnustatud normidele nii välimuse, käitumise kui ka väärtuste hierarhia mõttes. Vastandumine on identiteedi arengu baasmehhanisme. Poliitilise tegevuse ja identiteedi sotsiaalse tahu kujunemise kontekstis on oluline vastandumine nii riigile kui ka teistele institutsioonidele ja struktuuridele, näiteks rahvusvahelistele suurkorporatsioonidele. Vägivaldsed protestiakttsioonid on vaadeldavad vastandumise kui identiteeti loova protsessi osisena. Sel juhul polegi esmatähtis niivõrd protestimise põhjus, kuivõrd protestimise akt ise, sest selle kaudu selgitab noor endale ja avaldab teistele, milline ta ei ole.

Mainitud vaatepunkt võib osutuda noorterahutuste mõtestamisel väga viljakaks. Kas noorterahutused ongi alati lõpuni motiveeritud mingi eesmärgi saavutamisest? Võib-olla on paljud sattunud üritusse soovist/vajadusest millegi vastu protestida? Max Kaase ja Samuel H. Barnes (1979, 527) on poliitilist kaasatust kaardistades leidnud olevat kasuliku kasutada ekspressiivse poliitilise tegevuse kategooriat. See on kategooria, mida iseloomustab poliitilistes akttsioonides osalemine sisulistest probleemidest kuigi palju teadmata ja hoolimata.

Andmed ja andmeanalüüs

Empiiriline analüüs põhineb 2004. aasta detsembris kaheksas Euroopa Liidu liikmesriigis tehtud 15–25-aastaste noorte küsitlemisel kogutud andmetel. Austrias, Eestis, Soomes, Prantsusmaal, Saksamaal, Itaalias, Slovakkias ja Inglismaal intervjueriti 1000 noort. Andmed koguti projekti EUYOPART raames, selle peaesmärk oli välja töötada Euroopa Liidu riikide noorte sotsiaalpoliitilise aktiivsuse mõõtmise vahend.

Sotsiaalpoliitilise aktiivsuse mõõtmiseks kasutatud 40 indikaatori hulgas oli kuus poliitilise protesti indikaatorit:

- ebaseaduslik demonstratsioon,
- omandi kahjustamine,
- sündmus, mille käigus leidis aset vägivaldne kokkupõrge politseiga,
- sündmus, mille käigus leidis aset vägivaldne kokkupõrge poliitilise vastasega,
- (raud)tee blokeerimine,
- hoone(te) hõivamine.

Nendes tegevustes osalemist mõõdeti kaheastmelise skaala abil. Esimese, filterküsimusega paluti intervjuueeritaval märkida, kas ta on kunagi mainitud tegevuses osalenud. Jaatava vastuse korral paluti märkida osaletud kordade arv viimase 12 kuu jooksul: mitte kordagi, 1 kord, 2 korda, 3–5 korda, enam kui 5 korda. Eitava vastuse puhul liikus intervjuueerija edasi järgmise küsimuse juurde.

Andmeanalüüsis on kasutatud indeksi, mille väärtus võrdub ühega, kui intervjuueeritav märkis vähemalt ühe protestitegevuse, milles ta oli osalenud viimase 12 kuu jooksul. Indeksi väärtus võrdub nulliga nende puhul, kes ei olnud viimase aasta jooksul üheski nimetatud tegevuses osalenud. Liitindeksi headuse hindamisel kasutatud Cronbachi α väärtused jäid vahemikku 0,3 kuni 0,8².

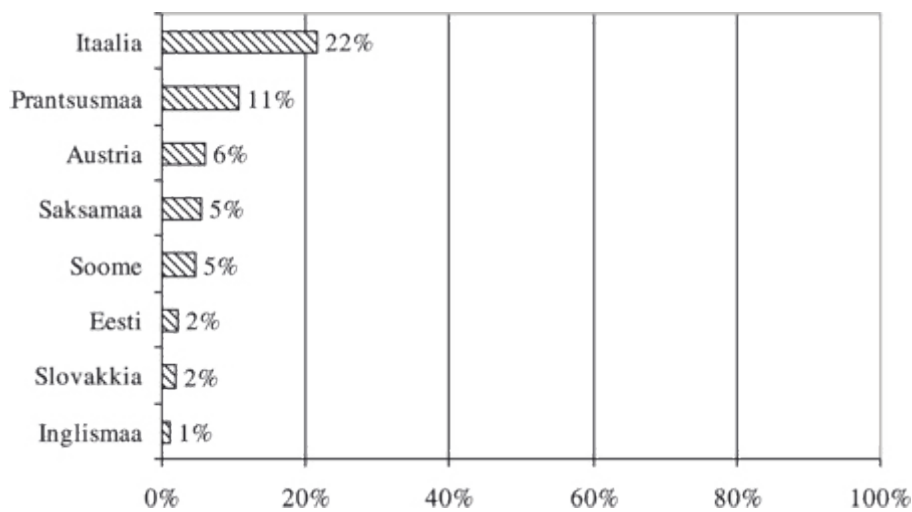
Aastase ajaperioodi valimist indeksi koostamisel on põhjendatud sellega, et nii koostatud muutuja iseloomustab täpsemalt osalemise intensiivsust (protestikäitumise episoodide arvu ajaühikus). 12 kuu piirangut rakendamata oleks vanemate intervjuueeritute hulgas rohkem protestiaktsioonides osalemist märkinuid sel lihtsal põhjusel, et noorimail vastajail on protestiaktsioonides osalemiseks olnud märksa vähem aega kui vanemal.

Seoste suuna ja tugevuse selgitamise meetodi valikul on lähtutud kahest kaalutlusest. Esiteks, tegemist on ordinaalsete skaaladega: skaalapunktid on järjestatavad, kuid ei ole võimalik kindlaks teha skaalapunktide vahelisi kaugusi. Skaalade (mitte)skalaarsuse probleem kerkib selgemalt riike ja kultuure võrrelda püüdvate empiiriliste uuringute puhul. Teiseks, muutujad ei ole normaaljaotusega. Ilmselt osalusaktiivsuse jaotust 95% “ei osale” ja 5% “osaleb” ei saa pidada normaaljaotuslikuks. Nendest eeldustest lähtudes on seoste selgitamiseks kasutatud seosekordajat Spearman R (StatSoft Inc.). Seosekordaja tõlgendus on sama mis Pearsoni R puhul, see näitab ühe muutuja variatiivsuse osatähtsust, mida seletab teise muutuja variatiivsus. Seose põhjuslikkust see suurus ei iseloomusta.

Tulemused

Esmalt pilk protestiaktsioonides osalenute osatähtsusele riigiti. Jooniselt näeme, et enamikus riikides on protestiaktsioonides osalemine suhteliselt vähepopulaarne, üksnes kahes riigis ületab see 10%. Samal ajal on erinevused riikide vahel väga suured: noorte itaallaste hulgas (22%) on protestinuid kaks korda rohkem kui noorte prantslaste hulgas (11%) ja kakskümmend kaks korda rohkem kui noorte inglaste hulgas (1%). Eestis on öelnud iga viiekümnes noor (2%), et ta on protestinud ajavahemikus 2003. aasta detsembrist kuni 2004. aasta detsembrini.

Joonis. Viimase 12 kuu jooksul vähemalt ühes protestiaktsioonis osalenute osakaal (%)

Selline tulemus tekitab kohe küsimuse indikaatori paikapidavusest. 1. jaanuaril 2005 elas Eestis 209 916 noort vanuses 15–24 aastat (Eesti Statistikaamet 2006). Osalusmäär 2% korral oleksime pidanud ajavahemikus 2003. aasta detsembrist kuni 2004. aasta detsembrini nägema protestiaktsioonides umbes 4000 noort. Seda aga ei ole olnud.

Küsitlustulemusi protestiaktsioonides osalemise kohta võiks mõista avaramalt kui otsene, käitumuslik kaasalöömine protestiaktsioonides. Paljud noored ilmselt vastasid lähtuvalt sellest, mida nad soovisid teinud olevat või milleks nad arvasid end valmis olevat; üldisemalt – mida nad pidasid positiivseks. Tulemuste sellise tõlgenduse korral on tegemist pigem protestimeelsuse indikaatoriga, mitte niivõrd protestikäitumise indikaatoriga. Kuigi heakskiidu, plaanide ja tegeliku käitumise vahekord eri riikides jääb lahendamatuks ülesandeks, võib antud indikaatori põhjal teha järeldusi noorte suhtumisest protestiaktsioonidesse. Tegelikku protestiaktsioonidest osavõttu tuleb pidada selle üheks avaldumisvormiks.

Niisugune tõlgendus ei ole originaalne, lähedast lahendust on kasutatud ka ühes teedrajavas protestikäitumise uuringus. Protestiaktsioonides osalemist kirjeldades ja analüüsid kasutasid Alan Marsh ja Max Kaase (1979) terminit “valmisolek protestiks”, mille juures nad mõõtsid kolme omadust. Esiteks, heakskiit protestiaktsioonidele (või selle puudumine) mõõtis tundmuslikku komponenti; teiseks, hinnang protestiaktsioonide efektiivsusele mõõtis kognitiivset komponenti, ja kolmandat, käitumuslikku aspekti mõõtis “võiksin osaleda – mitte mingil juhul ei osaleks” skaala.

Artikli järgnev osa keskendub muutujatele, mis varieeruvad koos protestikäitumise intensiivsuse indikaatoriga. Millised on peamised mehhanismid, mis mobiliseerivad eri maade noori? Edasisse analüüsi on valitud kolm riiki: Prantsusmaa, Soome ja Eesti. Andmeanalüüsi tulemused esitab tabel.

Tabel. Protestimeelsuse ja seda mõjutavate muutujate seosed. Spearmani korrelatsioonikordaja väärtused

Hoiakute liitindeksid Sotsiaalse asukoha indikaatorid	Riik		
	Eesti	Soome	Prantsusmaa
Hoiakud poliitika kohta			
Rahulolu valitsusega (suur skoor = suur rahulolematuse)	0,1**	0,1**	0,1
Usaldus poliitiliste institutsioonide vastu (suur skoor = suur usaldus)	0	-	-0,1
Usaldus valitsusväliste organisatsioonide vastu (suur skoor = suur usaldus)	0	-	0,1
Poliitiline tõhusus (suur skoor = saab poliitikast alati aru)	0	0	0,1*
Poliitika on seotud peamiselt valimistega (suur skoor = eitab väidet)	0	0	0
Poliitika on tühjad lubadused, korrupsioon (suur skoor = eitab väidet)	0,1*	0,1	0
Poliitika on vajalik probleemide lahendamiseks (suur skoor = eitab väidet)	-0,1	0	0
Probleemid ühiskonnas			
Kuritegevus ja vägivald (suur skoor = tähtsusetu probleem)	0,1**	0,1**	0,1**
Ksenofoobia, immigrandide suur arv (suur skoor = tähtsusetu probleem)	0	0	0
Sotsiaalse turvalisuse ja looduskeskkonna halvenemine (suur skoor = tähtsusetu probleem)	0	0	0
Poliitiline sotsialiseerumine kodus			

Emaja isa poliitika huvi (suur skoor = väike huvi)	0	0	-0,2**
Poliitika vestlused emaja isaga (suur skoor = harvad jutuajamised)	0	-0,1*	-0,1**
Emaja isa hääletamisaktiivsus (suur skoor = madal hääletamisaktiivsus)	0	0,1*	-0,1*
Emaja isa osalemine demonstratsioonidel (suur skoor = harv osalemine)	-0,1**	-0,2**	-0,1**
Poliitiline sotsialiseerumine eakaaslaste hulgas			
Parima sõbra poliitika huvi (suur skoor = väike huvi)	0	-0,1**	-0,1*
Vestlused poliitikast sõpradega (suur skoor = harvad jutuajamised)	0	-0,2**	-0,2**
Parima sõbra hääletamisaktiivsus (suur skoor = madal hääletamisaktiivsus)	0	0	0
Parima sõbra osalemine demonstratsioonidel (suur skoor = harv osalemine)	-0,2**	-0,3**	-0,1**
Motivatsioon poliitiliseks tegevuseks			
Muuta maailma (suur skoor = eitab seisukohta)	0	-0,1*	-0,1*
Õppida uut ja arendada enda karjääri (suur skoor = eitab seisukohta)	0	0	0
Ei jätku aega, energiat poliitikaks (suur skoor = eitab seisukohta)	0	0,1*	-0,1
Hinnang oma sotsiaal-majanduslikule olukorrale 10 aasta pärast, võrreldes vanematega (suur skoor = halvem olukord)	-0,1	0	0,1
Hinnang traditsiooniliste osalusviiside tulemuslikkusele (suur skoor = efektiivne tegevus)	0	0	0,1**

Hinnang protestimise tulemuslikkusele (suur skoor = efektiivne tegevus)	0,1**	0,2**	0,1**
Sotsiaalpoliitiline aktiivsus			
Poliitikahuvi (suur skoor = pole huvi)	-0,1*	-0,1**	-0,1**
Poliitikauudiste jälgimine (suur skoor = jälgib uudiseid harva)	0	-0,1**	-0,1**
Aktiivsus kooli õpilasomavalitsuses (suur skoor = suur aktiivsus)	0,1**	0,1**	0,3**
Osalemine kolmanda sektori organisatsioonides (suur skoor = suur aktiivsus)	0,1**	0,2**	0,3**
Osalemine vaba aja organisatsioonides (suur skoor = suur aktiivsus)	0,1**	0,1*	0,2**
Osalemine poliitilises parteis ja/või selle noorteorganisatsioonis (suur skoor = suur aktiivsus)	0,1**	0,1**	0,2**
Aktiivne individualiseeritud tegevustes (suur skoor = suur aktiivsus)	0	0,2**	0,3**
Aktiivne tavalistes poliitilistes tegevustes (suur skoor = suur aktiivsus)	0,2**	0,3**	0,4**
Aktiivne poliitilise kommunikatsiooni tegevustes (suur skoor = suur aktiivsus)	0,1**	0,2**	0,3**
Hääletamine (2 = hääletas kahtedel valimistel, 1 = hääletas ühtedel valimistel, 0 = ei ole hääletanud)	0	0	0
Sotsiaalne asukoht			
Sugu (mees = 1, naine = 2)	-0,1	-0,1	0
Vanus (suur skoor = kõrge vanus)	-0,1**	0	0
Haridustase (suur skoor = kõrge haridustase)	0,1	0	0,1**

Elatustase (suur skoor = suur väärtus)	0,1	- 0,1	0
Asula suurus (suur skoor = väike asula)	0	-0,1**	0
Hõivestaatus			
Õpib (1 = jah, 0 = ei)	0	0	0,1
Töötab (1 = jah, 0 = ei)	-0,1	0	-0,1*
Töötu (1 = jah, 0 = ei)	0,1	0	0
Kodakondsus (0 = pole riigi kodanik, 1 = kodanik)	-0,1	-0,2**	0
Laste olemasolu (1 = jah, 0 = ei)	0	0	-0,1
Leibkonna koosseis			
Üksik (1 = jah, 0 = ei)	0	0	0
Vanematega (1 = jah, 0 = ei)	0	0	-0,1
Sõpradega (1 = jah, 0 = ei)	0	0	0,1*
Partneriga (1 = jah, 0 = ei)	0	0	0
Partneri ja lapsega, lastega (1 = jah, 0 = ei)	0	0	0
Üksikvanem (1 = jah, 0 = ei)	0	0	0
Õpilasuhiselamu (1 = jah, 0 = ei)	0	0	0

- = vastavat muutujat ei mõõdetud

0 = seosekordaja väärtus on väiksem kui 0,05

* = seos elanikkonnas on olemas 90%-lise tõenäosusega

** = seos elanikkonnas on olemas 95%-lise tõenäosusega

Prantsusmaa

Prantsusmaa puhul on protestikäitumisega kõige tugevamini seotud kolm valdkonda: sotsiaalpoliitiline aktiivsus teistes osalusvormides, kodu ja vanemad ning eakaaslased.

Poliitikast enam huvitatute ja poliitikauudiseid sagedamini jälgivate noorte hulgas on rohkem protestijaid. Hõivatus teistes sotsiaalpoliitilise aktiivsuse tegevustes on positiivselt seotud protestiaktsioonidest osavõtuga või protestiaktsioonides osalemise heakskiiduga. Erandlik on valimistel hääletamine, sellel puudub seos protestimeelsusega. Põhjuseks võib olla

valimiste erilisus ja tunduvalt suurem institutsionaliseerituse tase. Osalemine organisatsioonides – nii kodanikualgatuse kui ka vaba aja organisatsioonides ja poliitilistes parteides – toob kaasa suurema protestimeelsuse. Mõlema, nii organisatsioonilise kui ka sotsiaalpoliitilise aktiivsuse tugevat positiivset mõju protestimeelsusele võib seletada organisatsioonide keskse rolliga sotsiaalpoliitilise aktiivsuse kujunemisel. Noorte aktiivsus kujunebki ühingute, klubide ja teiste organisatsioonide aktsioonides osalemise kaudu. Ja ümberpöörduvalt, poliitilised aktsioonid ja episoodid ei ole spontaansed, vaid neid korraldavad erinevad organisatsioonid. Noored demonstrandid, piketeerijad, petitsoonide kirjutajad ohverdavad oma aega ja energiat organisatsiooni seatud eesmärkide saavutamiseks. Ka aktiivne osavõtt kooli õpilasmavalitsuse tegevusest on protestimeelsusega positiivselt seotud. Kuigi osa nendest organisatsioonidest ja osalusviisidest on nõrgalt poliitilise tähendusega, näitab poliitilise partei ja kodanikualgatuse organisatsioonide olulisus protestimeelsuse kujunemisel, et tegemist on sotsiaalsetest probleemidest motiveeritud tegevusega.

Motivatsioonile lisaks toovad tulemused esile ka sotsiaalpoliitilise aktiivsuse kontsentreerituse – aktiivsed noored osalevad nii tavapärasest kui ka eliidile vastanduvates osalusvormides.

Protestivalmisoleku ja tegeliku osalemise kujunemisel on tähtis roll vanematel ja kodul. Vanemate suur huvi poliitika vastu, vestlused poliitikast ning valimistel hääletamine ja demonstratsioonidest osalemine soodustavad noorte protestikäitumist.

Märgatav on ka (ea)kaaslaste roll. Siin on vaja eristada perekonnast erinevat põhjuslikku mehhanismi. Vanemate puhul saab rääkida nende mõjust lapsele, sest vanemate aktiivsus eelneb ajalisel järeltulijate aktiivsusele. (Ea)kaaslaste puhul aga ei ole võimalik öelda, et andmetes esile tulnud sõprade ja protestiaktiivsuse vaheline seos näitab kaaslaste mõju (sõbrad ühe mobiliseeriva tegurina). Eelmist täiendav seletus lähtub sellest, et sarnased leiavad üksteist – poliitiliselt aktiivsed noored kohtuvad näiteks kodanikuaktiivsuse organisatsioonides. Andmeanalüüsis avaldub see suhteliselt tugeva korrelatsioonina. Ühiskonnas ja poliitikas aktiivsetel noortel on teatud piirini ühesugused huvid, maailmapilt, vestlusteemad ja ka sarnane käitumine. On loomulik, kui sellised inimesed sõbrunevad näiteks mõnes poliitilise kallakuga organisatsioonis. Samal ajal kaaslased toetavad ja õhutavad üksteist osalema mitmesugustes aktsioonides, sealhulgas protestiaktsioonides. Sõprade ja kaaslaste roll protestiaktsioonidesse sattumisel tuleb esile ka leibkonna koosseisu puhul: protestima kalduvad need, kes elavad koos sõpradega. Elamine ühes leivas oma vanemate või lastega vähendab protestiaktsiooni sattumise võimalusi. Ilmselt piirab mõlema sotsiaalpoliitilist aktiivsust selline oluline ressurss nagu vaba aeg. Hüpooteesina võib oletada nii kaudse kui ka otsese seose olemasolu. Noored, kellel pole piisavalt otsustusõigust oma vaba aja kasutamisel, ei suuda luua küllaldaselt tugevat sidet organisatsioonide ja neis tegutsevate inimestega. Välistada ei saa ka otsest keelitamist mitte osaleda protestiaktsioonides.

Protestimeelsusega on seotud mitu poliitilist hoiakut. Selgelt eristub nende noorte suurem aktiivsus, kelle arvates kuritegevus ja vägivald ei ole Prantsusmaal probleem. Seadusvastase

kuni vägivaldse käitumise kuulumist mitteoluliste probleemide rubriiki võib ühelt poolt vaadelda ego kaitsemehhanismina. On loomulik, et vägivalda kasutavad need, kelle valulävi on kõrge ja kes ei tunneta vägivalda enne selle äärmuslikku avaldumist. Protestima kalduvad need, kelle arvates on poliitikas osalemise eesmärk muuta maailm paremaks. Kolmas poliitiline hoiak näitab, et protestijaid on rohkem nende hulgas, kes peavad nii traditsioonilisi kui ka protestikäitumise vorme efektiivseteks vahenditeks sotsiaalsete muutuste elluviimisel. Viimane leid kinnitab varasemat tulemust, et protestijad tulevad suure tõenäosusega just traditsioonilistes poliitilise tegevuse vormides aktiivsete noorte hulgast. Protestimeelsemad on ka need, kelle arvates on poliitikast lihtne aru saada.

Erinevad arusaamad poliitika tähendusest ei ole seotud poliitilise protesti tasemega. Noore inimese motivatsioon osaleda poliitikas aktiivselt, tema positiivne või negatiivne nägemus oma tulevikust sotsiaal-majanduslikus võtmes või ka kogu ühiskonda puudutavatest probleemidest ei ole enamasti seotud protestikäitumisega. Seos hinnanguga valitsusele ja usaldus poliitiliste institutsioonide vastu on nõrk. Samas on seose suund interpreteeritav kui protestikäitumises avalduv rahulolematus ja usaldamatus.

Sotsiaalne asukoht on protestimeelsusega seotud võrdlemisi nõrgalt. Kuigi kõrgem haridustase mõjub protestimisele soodustavalt, on see paradoksaalsel kombel populaarsem õppurite hulgas. Töötavad noored on vähem altid protestima. Elamine vanematekodus, lapse olemasolu perekonnas või elamine üksikvanemana vähendavad protestimeelsust. Laps ja pereelu jätavad vähem vaba aega nii traditsioonilistes kui ka protestiaktatsioonides osalemiseks.

Tulemustele toetudes võib Prantsusmaad iseloomustada mudeli abil, milles suur hulk noori on pidevas protestivalmisolekus. Need noored on aktiivsed ka teistes poliitilise aktiivsuse vormides ja organisatsioonides. Sotsiaalpoliitilises tegevuses on nad saanud kogemusi ja ettekujutuse niisuguste aktsioonide tulemuslikkusest. Vaja on väikest tõuget ja noori kaasavate organisatsioonide tegevust, et puhkeksid suuremad või vähemad rahutused. Protestimeelsuse on noored suures osas saanud vanematelt ja seda hoiavad üleval suhted teiste sarnaste huvidega noortega.

Soome

Noorte soomlaste protestimise puhul on tähtsaimal kohal aktiivsus teistes poliitilistes tegevustes, eriti kodanikutegevustes. Kuid poliitiline aktiivsus algab siiski huvist poliitika vastu ja poliitikauudiste jälgimise sagedusest – enam huvitatud ja sagedamini uudiseid jälgivad noored on protestimeelsemad. Tähtis on osaleda organisatsioonides, eriti kolmanda sektori kodanikuaktiivsuse organisatsioonides. Ka kooli õpilasmavalitsuses on suurem protestimeelsus. Seose suund on ühesugune – suurema poliitilise ja organisatsioonilise aktiivsusega kaasneb suurem protestiaktiivsus. Valimistel hääletamine protestimeelsusega seotud ei ole. Säärase osaluse kujunemisel võib oletada samasuguseid mehhanisme kui Prantsusmaal, kuigi noorte soomlaste hulgas on seosed nõrgemad. Tulemused lubavad siiski järeldada, et protestiaktiivsus on koondunud poliitiliselt aktiivsetele noortele, kelle jaoks võib poliitiline protest olla järgmine samm oma eesmärkide saavutamiseks.

Vanematekodu mõju Soome noortele on samasugune kui Prantsusmaal – vanemate suurem aktiivsus mõjutab ka järeltulijate aktiivsust. Kõige tugevam on vanemate otsene mõju: protestimeelsemad on nende vanemate lapsed, kes ise osalevad demonstratsioonidel. Tähtsusetu pole ka kaudne mõju – oma lastega poliitikast vestlevate vanemate lapsed on protestimeelsemad. Seos võiks tekkida nii, et vanemad annavad oma lapse sotsiaalsele tegevusele positiivset tagasisidet, näiteks julgustavad pingutama (koos kaaslastega) oma ideede teostamise nimel. Vanemate valimistel hääletamisel on aga laste protestimeelsusele vastupidine mõju – sagedasemate hääletajate lapsi iseloomustab madalam protestimeelsus.

Eakaaslaste käitumine sarnaneb Prantsusmaal ilmnenuga – protestimeelsemate sõbrad on poliitikast rohkem huvitatud, nendega räägitakse poliitikast ja nad osalevad sageli demonstratsioonidel. Sarnased hoiavad kokku... Siin leiab kinnitust ka Prantsusmaad iseloomustav seaduspära: sotsiaalpoliitiline aktiivsus, sealhulgas protestiaktiivsus, on koondunud suhteliselt kitsasse ühiskonnajakku. Teisisõnu, aktiivsed on suhteliselt vähesed noored, kes on hõivatud paljude tegevustega.

Poliitiliste hoiakute puhul on rahulolu valitsuse tegevusega tegur, mille suurte väärtustega kaasneb suurem tõenäosus protestimeelsuseks. Noored on tundlikud valimistel antud ja hiljem täitmata jäetud lubaduse suhtes, seetõttu võivad petetud lootused olla oluline poliitilist protesti käivitav tegur.

Arusaamad poliitika tähendusest ei olnud seotud protestimeelsuse tasemega. Protestimeelseid oli rohkem nende hulgas, kelle arvates kuritegevuse ja kriminaalsuse tase ei olnud Soomes probleem. Hinnangud teiste valdkondade probleemsele ei olnud seotud protestikäitumisega.

Poliitilisele tegevusele otseselt motiveerivaid tegureid uurinud ploki vastuste analüüs näitas, et protestikäitumist esineb sagedamini nende hulgas, keda paneb liikuma soov muuta maailm paremaks. Hüpoteesina võib pakkuda seletuse: nad näevad protestiaktioonides osalemist kui võimalust saavutada oma eesmärgid. Seda hüpoteesi kinnitab tõdemus, et protestimeelseid on enam nende hulgas, kelle arvates on (potentsiaalselt) vägivaldsed tegevused tulemuslikud oma poliitiliste eesmärkide saavutamisel. Hinnangud konventsionaalsete käitumisviiside tõhususele ei olnud seotud protestimeelsusega.

Protestimeelsus oli madalam nende hulgas, kes vastasid, et neil ei jätku energiat poliitikaga tegelda. Küllap realiseerivad nad end teistel elualadel.

Asukoht ühiskonnas ei ole üldiselt seotud protestimeelsuse tugevusega. Sotsiaalset asukohta kirjeldavate muutujatega olid seosed liiga nõrgad, et neist midagi järeldada. Oluline seos on vaid kodakondsusega, mis näitab mittekodakondsete suuremat protestimeelsust. Küsitlustulemuste põhjal ei ole võimalik osutada rahvusgruppi, millesse protestimeelsus oleks koondunud.

Soomet iseloomustab Prantsusmaaga kvalitatiivselt sarnane protestimeelsuse mudel. Protesti kujunemisel on tähtsad samad tegurid: vanemad ja sõbrad, kodanikuaktiivsuse organisatsioonid ja kool. Rahulolematuse valitsusega ja vägivaldse aktsepteerimise poliitilise

tegevuse vormina suurendavad protestimeelsust. Ühiskonna ja poliitika kohta käivate hoiakute roll nende kõrval on suhteliselt kahvatu.

Eesti

Eesti nagu ka Soome ja Prantsuse noori iseloomustab protestimeelsuse seotus organisatsioonide ja poliitiliselt aktiivsete tegevustega. Tugevaim on seos osalemisega tavalistes poliitilise aktiivsuse tegevustes. Eesti puhul on aga seosed märgatavalt nõrgemad kui teistes riikides ning seosed hõivatusega individualiseeritud tegevustes ja valimistel hääletamisega puuduvad täiesti. Seost ei ole ka poliitikauudiste jälgimise sagedusega ja võrdlemisi nõrk seos on huviga poliitika vastu. Sellised vastused viitavad noorte sotsiaalpoliitilise aktiivsuse suhteliselt nõrgale struktureeritusele – Eesti noorte hulgas on protestimeelsus teistest aktiivsusevormidest suhteliselt sõltumatu. Mida see tähendab? Adekvaatne seletus ei saa mööda vaadata peaaegu olematust poliitilise protesti ajaloost. Sellest tulenevalt ei saanud kujuneda poliitilise aktiivsuse tegevuste ja osalejate struktuur. Enamikul noortel puuduvad teadmised, kogemused ja eelistused erinevate tegevuste suhtes, mis avaldub ka poliitilise protesti puhul.

Poliitiliste hoiakute hulgas on rahulolematuse valitsusega see, millega kaasneb suur protestivalmidus. Samal ajal näivad noored uskuvat siiski poliitikute tegevuse vastavusse rahva soovidega – protestimeelsus on suurem nende hulgas, kelle arvates poliitika ei ole ainult tühjad lubadused ja korrupsioon. Seda tõlgendamaks võib esitada mõttekäigu, mille kohaselt protestijad ei ole poliitikast võõrdunud sedavõrd, et loobuksid tegevusest oma eesmärkide saavutamisel. Vastupidi, nende tegevuse üks motivatsioone on uskumus, et poliitiline süsteem vastab rahva nõudmistele. Esitatud mõttekäiku kinnitab seos, mille kohaselt protestimeelsus on suurem nende hulgas, kelle arvates poliitika on vajalik probleemide lahendamiseks. Tõepoolest, ilma sellise uskumusega oleks poliitikas osalemist endale ja teistele väga keeruline selgitada. Protestimeelsus on suurem ka nende seas, kelle arvates protestiaktsioonid sobivad poliitiliste eesmärkide saavutamiseks. Hinnang konventsionaalsete tegevuste efektiivsusele ei ole seotud protestimeelsusega.

Hinnangud sotsiaalsete probleemide teravusele on üldiselt tähtsusetud protestitaseme selgitamise seisukohalt, üksnes kuritegevuse kui probleemi mittetähtsustamine toob endaga kaasa suurema protestimeelsuse. Erinevad poliitilise tegevuse motiivid ei ole seotud protestivalmidusega.

Vanemate ja (ea)kaaslaste mõju noorte protestimisele on tagasihoidlik. Seosed ilmnevad üksnes mittekonventsionaalse, kuigi rahumeelse aktiivsuse puhul: intervjueeritava protestimeelsus on suurem, kui vanemate ja/või kaaslaste demonstratsioonides osalemist hinnatakse sagedaseks. Eesti lähiajalooos meenuvad suuremad demonstratsioonid ja massiaktsioonid 1980. aastate lõpust, mil need olid ajendatud taasiseseisvumise püüdest. Kuna lähiajalooos suuremaid protestiaktsioone ega demonstratsioone pole olnud, võinuks arvata, et protestimeelsust kujundavad märgatavalt jutuajamised poliitikast. Seda seost aga näha pole. Hüpoteesina võiks pakkuda järgmise seletuse: vastused küsimusele demonstratsioonides osalemise kohta hõlmavad ka või isegi peamiselt jutuajamisi poliitika teemadel.

Sotsiaalse asukoha muutujatest on näha protestijate suhtarvu suurenemist vanuse vähenedes. Tulemused näitavad ka protestimeelsuse suurenemist hariduse vähenedes, kuid see seos on nõrk. Nendele seostele lisaks ilmneb, et täisajaga töötamine vähendab protestimeelsust (kuigi kuulumine õppurite hulka ei ole seotud protestimeelsuse tasemega). Võimalik, et vaba aja olemasolu ja energia ülejääk soodustavad protestimeelsuse kujunemist.

Protestijaid on veidi rohkem meeste hulgas, kuid see seos ei ole statistiliselt hinnates oluline.

Nõrga, kuid mitteolulise seose leiab ka kodakondsusega, mittekodakondsete puhul on protestimeelsus suurem.

Noorte eestlaste protestimeelsuse taseme seletamisel on parimad muutujad osavõtt konventsionaalsetest poliitilise tegevuse vormidest ning hõivatus kolmanda sektori organisatsioonides ja poliitilistes parteides. Selle tulemuse sisuline tähendus seisneb selles, et sotsiaalpoliitiline aktiivsus on olemuselt kumuleeruv nähtus. Protestimeelsust suurendavad ka rahulolematuse valitsusega, usk poliitilise süsteemi vastamisse kodanike nõudmistele ja protesti pidamine efektiivseks eesmärkide saavutamise mooduseks. Tõepoolest, kui kaht viimast seisukohta võib pidada ratsionaalse agendi tegevuse eelduseks, siis esimest saab pidada liikumapanevaks jõuks, kui usutakse, et valitsus tõepoolest mõjutab ühiskonnaelu.

Kokkuvõte

Kõigis kolmes ühiskonnas näitab noorte protestimeelsuse taset kvalitatiivselt ühesugune mudel. Tugevaim seos on osalemisega konventsionaalsetes poliitilistes organisatsioonides, teisel kohal on seos (ea)kaaslaste sotsiaalpoliitilise aktiivsusega ja seejärel seos vanemate aktiivsusega. Mõnevõrra nõrgemad seosed ilmnesid poliitiliste hoiakute ning arusaamadega poliitikast ja poliitilisest tegevusest. Protestima kalduvad valitsusega rahulolematud, kuid poliitilise süsteemi mõjutatavusse usuvad noored. Protesti, võimalik et vägivaldsete aktsioonide pidamise sobiv meetod on üks eeldus protestimeelsuse kõrge taseme kujunemisel.

Poliitiline protest on kumulatiivse sotsiaalpoliitilise aktiivsuse avaldumisvorm – protestima kalduvad ka teistes tegevustes ja organisatsioonides aktiivsed noored. Tulemused lubavad järeldada, et valmisolek ja osalemine protestiaktatsioonides on sügavale juurdunud nähtus. Rahulolematuse poliitilise süsteemiga võib olla tegur, mida organisatsioonid saavad kasutada tegevuse vallandamiseks. Tähtsamal kohal on aga noorte arusaamad ja kogemused poliitilise tegevuse võimalustest. Olulisemad sotsialiseerumiskullerid on perekond ja kodanikualgatuse organisatsioonid. Vanemad annavad lastele edasi arusaamad ja käitumismudelid, kodanikuaktiivsuse organisatsioonide tegevuses omandatakse kogemused, seal tekivad ja arenevad suhtevõrgustikud. Selliselt kujunebki ühiskonnas arvestatav hulk (noori) inimesi, kes on valmis vastama üleskutsetele ühineda mittekonventsionaalse tegevusega. Siiski, uuringu tulemuste põhjal võib öelda, et vägivaldsete tegevuste levik on mõnevõrra piiratum. Potentsiaalselt aktiivsete hulgast pöörduvad vägivalda poole eeskätt need, kelle arvates kuritegevus ja ebaseaduslikkus ei ole suur probleem.

Sotsiaalne asukoht ei struktureeri protestimeelsust kuigi tugevasti. Peamise süstemaatilise seosena saab välja tuua mittekodanike suurema protestimeelsuse. Teise seosena tuleb esile töötavate noorte väiksem valmidus protestida, poiste veidi suurem, kuid statistiliselt mitteoluline valmisolek protestida.

Kuigi Eesti noorte puhul näib paika pidavat samasugune mudel, on seosed tunduvalt nõrgemad: nii enda tegevuse, organisatsioonide kui ka sõprade ja vanemate roll. Tegemist on ilmselt poliitilise protesti ajaloo puudumisega, samuti kodanikuühiskonna ja kodanikuaktiivsuse madala taseme peegeldusega andmetes. Noortel napib poliitilise tegevuse kogemusi. Säärane olukord raskendab Eesti noorte kaasamist. Vähesed on kohe valmis minema rongkäiku või piketeerima, veelgi vähesemad osalema konfliktsetes protestiaktsioonides.

Kasutatud kirjandus

Atkinson, R. L., Atkinson, R. C., Smith, E. E., Bem, D. J. (1993). Introduction to Psychology. 11th ed. Orlando: Harcourt Brace College Publishers.

Barnes, S. H., Kaase, M. (1979). Introduction. – S. H. Barnes, M. Kaase (eds). Political Action. Mass Participation in Five Western Democracies. Beverly Hills, London: Sage Publications.

Eesti Statistikaamet. – www.stat.ee

Euyoupart. – www.sora.at/euyoupart

IARD (2001). Study on the State of Young People and Youth Policy in Europe. [Uuringu lõppraport.]

Inglehart, R. (1990). Culture Shift in Advanced Industrial Society. Princeton, New Jersey: Princeton University Press.

Kaase, M., Barnes, S. H. (1979). In Conclusion: The Future of Political Protest in Western Democracies. – S. H. Barnes, M. Kaase (eds). Political Action.

Mass Participation in five Western Democracies. Beverly Hills, London: Sage Publications.

Klijzing, E. (2005). Globalisation and the Early Life Course. A Description of Selected Economic and Demographic Trends. – H.–P. Blossfeld, E. Klijzing, M. Mills, K. Kurz (eds). Globalization, Uncertainty and Youth in Society. London, New York: Routledge, Taylor and Francis Group.

Marsh, A., Kaase, M. (1979). Measuring Political Action. – Political Action. Mass Participation in Five Western Democracies. Beverly Hills, London: Sage Publications.

Martinez, R. (2001). Youth Cultures and Social Participation in Catalonia. Spain. – A. Furlong, I. Guidikova (eds). Transitions of Youth Citizenship in Europe. Culture, Subculture and Identity. Strasbourg: Council of Europe Publishing.

Mills, M., Blossfeld, H.–P. (2005). Globalization, Uncertainty and the Early Life Course. A theoretical Framework. – H.–P. Blossfeld, E. Klijzing, M. Mills, K. Kurz (eds). Globalization, Uncertainty and Youth in Society. London, New York: Routledge, Taylor and Francis Group.

Mitev, P.–E. (2001). Bulgarian Transition and the Juventisation of Society. – A. Furlong, I. Guidikova (eds). Transitions of Youth Citizenship in Europe. Culture, Subculture and Identity. Strasbourg: Council of Europe Publishing.

Petrova, Y. (2001). From Collective Identities to Everyday Youth Solidarity. – A. Furlong, I. Guidikova (eds). Transitions of Youth Citizenship in Europe. Culture, Subculture and Identity. Strasbourg: Council of Europe Publishing.

StatSoft, Inc. – <http://www.statsoft.com/textbook/stathome.html>

Thomassen, J. (1990). Economic Crises, Dissatisfaction and Protest. – M. K. Jennings, J. W. van Deth (eds). Continuities in Political Action. A Longitudinal Study of Political Orientations in Three Western Democracies. Berlin, New York: Walter de Gruyter.

Vinken, H. (2005). Young People's Civic Engagement. The Need for New Perspectives. – H. Helve, G. Holm (eds). Contemporary Youth Research. Local Expressions and Global Connections. Aldershot: Ashgate.

World Youth Report 2005. Participation in Decision–Making. – <http://www.un.org/esa/socdev/unyin/wyr05.htm>

LISA 1. Liitindeksid

Indikaatorid ja skaalad, mida on kasutatud liitindeksite moodustamiseks.

Usaldus poliitiliste institutsioonide vastu

- Valitsus
- Poliitilised parteid
- Rahvusparlament
- Poliitikud
- Euroopa Komisjon
- Euroopa Parlament

Usaldus valitsusväliste organisatsioonide vastu

- *Greenpeace*
- *Amnesty International*

- *Attac*

Skaalad: 1 = ei usalda üldse ... 5 = usaldab väga palju

Poliitika on ...

... valimised

- poliitika on valimistel hääletamine
- poliitika on parteide tegevus
- poliitika tähendab arutlusi parlamendis

... korrumpeerunud, vanade meeste mängumaa

- poliitika ei tegele oluliste teemadega
- poliitika on vanade meeste mängumaa
- poliitika on tühjad lubadused
- poliitika on korrumpeerunud

... sotsiaalsete probleemide lahendamiseks

- poliitika on vajalik ühiskondlike arengute juhtimiseks
- poliitika on vajalik sotsiaalsete konfliktide lahendamiseks
- poliitika on viis, kuidas luua paremat maailma
- poliitika on vajalik rahvusvaheliste probleemide lahendamiseks

Skaalad: 1 = täiesti nõus ... 5 = üldse pole nõus

Sotsiaalmajandusliku heaolu prognoos

Milline on teie ... olukord kümne aasta pärast, võrreldes teie vanemate olukorraga praegu?

- Sissetulek
- Amet, töökoht
- Sotsiaalne kindlustatus
- Elukvaliteet
- Haridus ja täiendusõpe

Skaalad: 1 = palju parem ... 5 = palju halvem

Motivatsioon tegelda poliitikaga

Missioonitunne

- On oluline, et igaüks annaks oma panuse maailma paremaks muutmisse
- On mõtetu püüda midagi muuta

- Isegi kui ma ei suuda midagi muuta, on siiski oluline proovida
- Kui sind miski häirib, siis tuleb püüda seda muuta

Instrumentaalsed kaalutlused

- Poliitiliselt aktiivne olles kohtud huvitavate inimestega
- Poliitiline aktiivsus on hea sinu karjäärile
- Poliitiliselt aktiivne olles õpid palju kasulikke oskusi

Aeg, energia

- Mul on liiga palju tegemist oma asjadega, et veel poliitikaga tegeleda
- Olen liiga kurnatud, et vabal ajal veel poliitikaga tegelda
- Mul pole aega poliitikaga tegelda

Skaalad: 1 = täiesti nõus ... 5 = pole üldse nõus

Sotsiaalpoliitiline aktiivsus

Konventsionaalsed ja mittekonventsionaalsed, kuid legaalsed tegevused

- Kogunud allkirju
- Jaganud lendlehti
- Kirjutanud grafiteid
- Kandnud märki poliitilise sõnumi, sümboliga
- Osalenud lubatud demonstratsioonis
- Annetanud raha poliitilisele grupile

Individualiseeritud tegevused

- Allkirjastanud märgukirja
- Boikoteerinud tooteid poliitilistel, eetilistel, keskkonnakaitselistel põhjustel
- Ostnud tooteid poliitilistel, eetilistel, keskkonnakaitselistel põhjustel

Poliitilise kommunikatsiooni tegevused

- Osalenud poliitiliste sündmuste arutelus Internetis
- Kirjutanud artikli ajalehte, ajakirja, organisatsiooni häälekandjasse
- Kirjutanud või saatnud edasi poliitilise sisuga e-kirja
- Kontakteerunud poliitikuga
- Osalenud avalikul poliitilisel koosolekul
- Pidanud poliitilise kõne

Skaalad: 1 = mitte kordagi ... 6 = enam kui viis korda viimase 12 kuu jooksul

Organisatsioonides osalemine

Kodanikualgatuse organisatsioonid

- Keskkonnakaitseorganisatsioon
- Loomakaitseorganisatsioon
- Rahukaitseorganisatsioon
- Inimõiguste või humanitaarabi organisatsioon
- Tarbija(kaitse)organisatsioon
- Naisorganisatsioon
- Üleilmastumisvastane organisatsioon

Vaba aja organisatsioonid

- Noorsoo-organisatsioon
- Usuorganisatsioon
- Heategevusorganisatsioon
- Isetegevusorganisatsioon
- Spordiklubi

Poliitiline partei

- Poliitiline partei
- Poliitilise partei noorteorganisatsioon

Skaalad: 0 = pole kokkupuudet viimase 12 kuu jooksul ... 3 = liige, osalenud üritus(t)el ja teinud vabatahtlikku tööd viimase 12 kuu jooksul

Probleemid riigis

Kuritegevus

- Narkootikumid
- Kuritegevus ja vägivald
- Terrorism

Ksenofoobia

- Immigrantide arv
- Rassism, ksenofoobia
- Heaoluriigi vähenemine

Vaesus

- Looduskeskkonna saastatus
- Vaesus

- Tööpuudus

Skaalad: 1 = väga oluline ... 4 = üldse mitte oluline

Märkused

1 Autori tõlge ingliskeelsest *relative deprivation*, mis on seotud loodetud olukorra mitterealiseerumisega.

2 Indeksi koostamisele eelnes skaala usaldusväärsuse analüüs. Cronbachi α väärtused iga riigi kohta: Austria 0,8, Eesti 0,5, Soome 0,6, Prantsusmaa 0,7, Saksamaa 0,8, Itaalia 0,7, Slovakkia 0,5 ja Inglismaa 0,3. Ühiskonna- ja käitumisteadustes peetakse väärtust 0,8 piisavaks, et olla veendunud skaala ühemõõtmelisuses. Sellisel juhul kirjeldab liitskaala 80% algskaalade variatiivsusest (StatSoft Inc., *reliability and item analysis* - <http://www.statsoft.com/textbook/streliab.html>).